

Nr 56.

Ankom till riksdagens kansli den 17 juni 1943 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Genom en den 21 maj 1943 dagtecknad proposition, nr 293, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Förordning

angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den som äger rätt till sjukhjälp, sjukpenning eller livränta enligt någon av de i 2 § omnämnda lagar eller författningar äger erhålla dyrtidstillägg därå under de förutsättningar och i enlighet med de föreskrifter, som stadgas i 3 §. Har Konungen förordnat, att ersättning skall utgå enligt grunderna i någon av ifrågavarande lagar och författningar, skall dyrtidstillägg utgå även å sådan ersättning.

2 §.

De lagar och författningar, som avses i 1 §, äro:

lagen den 5 juli 1901 (nr 39) angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete,

förordningen den 18 juni 1909 (nr 89) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring,

lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete,

kungörelsen den 30 november 1917 (nr 832) angående särskilda bestämmelser i fråga om tillämpning av lagen om försäkring för olycksfall i arbete den 17 juni 1916 å arbetare, som användas till arbete för statens räkning,

kungörelsen den 10 juni 1921 (nr 410) angående förhöjning av vissa till i statens tjänst skadade arbetare med flera av statsmedel utgående livräntor m. m.,

förordningen den 1 juni 1923 (nr 138) angående ersättning av statsmedel för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig,

kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 268) angående höjning av ersättning, som utgår jämlikt förordningen den 18 juni 1909 (nr 89) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring,

förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring,

lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar, förordningen den 24 mars 1938 (nr 102) om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt tvångsarbetare m. fl.,

förordningen den 24 mars 1938 (nr 103) om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt fångar m. fl.,

kungörelsen den 8 april 1938 (nr 112) angående viss tillämpning av 11 § lagen om försäkring för olycksfall i arbete beträffande livräntor till arbetare, som före år 1937 skadats i arbete för statens räkning samt

förordningen den 3 juni 1938 (nr 216) om livräntetillägg av statsmedel åt vissa livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

3 §.

Å sjukhjälp, sjukpenning eller livränta enligt förordningen den 18 juni 1909 (nr 89), kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 268) eller, såvitt angår ersättning i anledning av olycksfall eller sjukdom som drabbat värnpliktig, förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) utgår dyrtidstillägg med 40 procent av förmånens belopp.

Å sjukpenning eller livränta enligt förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) i anledning av olycksfall eller sjukdom, som före den 1 januari 1941 drabbat vid försvarsväsendet fast anställd, samt å livränta enligt annan i 2 § angiven lag eller författning än som nämnts i första stycket här ovan i anledning av olycksfall som inträffat eller sjukdom som yppats före den 1 januari 1941, utgår dyrtidstillägg med 20 procent av förmånens belopp. Dyrtidstillägg å livränta, som utgår enligt annan författning än förordningen den 18 juni 1927 (nr 234), skall fortfara att utgå utan hinder däraf att livräntan för viss tid utbytes mot sjukpenning.

Dyrtidstillägg å sjukpenning eller livränta skall i fall som i andra stycket avses icke utgå, därest arbetsförmågan icke är nedsatt med minst tre tiondelar. Dyrtidstillägg utgår jämväl å livränta, som utgives av arbetsgivare, vilken enligt gällande bestämmelser står självrisk, men däremot icke å livränta, som grundas på frivillig försäkring.

4 §.

Dyrtidstillägg bestrides av statsmedel samt bestämmes och utgives av riksförsäkringsanstalten. Bolag, som avses i 4 § lagen om försäkring för olycksfall i arbete, åligger dock att samtidigt med utbetalning av livränta förskottsvis utgiva dyrtidstillägg därå enligt denna förordning.

5 §.

De bestämmelser i lag eller författning, som gälla beträffande ersättning, varå dyrtidstillägg utgår enligt denna förordning, skola i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet beträffande dyrtidstillägget.

6 §.

De närmare föreskrifter, som, utöver vad denna förordning innehåller, finnas erforderliga för förordningens tillämpning, meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av riksförsäkringsanstalten.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1944 och gäller till och med den 31 december 1945.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma inom riksdagen väckt motion, nr 446 i andra kammaren av herrar *Larsson* i Karlstad och *Hedlund* i Östersund.

I motionen har framhållits, att genom lag den 19 december 1941 (nr 940) vidtagits sådan ändring i olycksfallsförsäkringslagen, att maximigränsen för den årliga arbetsinkomst, som skulle tagas i beräkning vid bestämmande av livränta, höjts från 3,000 till 3,900 kronor. Denna lagändring trädde i kraft den 1 januari 1942. Tillika stadgades i övergångsbestämmelserna, att ersättningsanspråk, som grundades å olycksfall, vilket inträffat före sistnämnda dag, skulle bedömas enligt äldre lag. Enligt förordningen den 19 december 1941 (nr 942) gällde, att den som i anledning av olycksfall, som inträffat före den 1 januari 1941, ägde rätt till livränta enligt olycksfallsförsäkringslagen, ägde erhålla dyrtidstillägg därå. Av vad nu anförts framginge, att en kategori ersättningstagare kommit i en missgynnad ställning, nämligen sådana, som drabbats av olycksfall under år 1941 och då haft en arbetsinkomst av 3,000 kronor eller däröver. Med hänsyn härtill hemställde motionärerna,

»att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 293 måtte, med beaktande av här påvisade mindre tillfredsställande förhållanden för vissa livräntetagares möjligheter att erhålla likvärdiga förmåner med andra ersättningstagare, besluta:

antingen att livräntor, vilka utgå på grund av olycksfall eller sjukdom, som inträffat under 1941, skola förenas med dyrtidstillägg,

eller, om detta ej kan bifallas, att vidtaga sådana ändringar i tillämpliga författningar, att i motionen angivet syfte ernås.»

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för det genom propositionen framlagda förslaget ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna, utöver vad nu anförts, andragit till stöd för sitt yrkande, får utskottet, i den mån

redogörelse därför icke kommer att lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionen.

I förordningen den 19 december 1941 (nr 942) angående dyrtidstillägg åt vissa livräntetagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m. stadgas (efter viss ändring av 1 §, vidtagen genom förordning den 22 maj 1942, nr 244) i huvudsak följande:

Den som i anledning av olycksfall som inträffat eller sjukdom som yppats före den 1 januari 1941 äger rätt till livränta enligt någon av vissa i 2 § av förordningen omnämnda lagar eller författningar äger erhålla dyrtidstillägg därå motsvarande 15 procent av livräntans belopp. Har Konungen förordnat, att livränta skall utgå enligt grunderna i någon av ifrågavarande lagar och författningar, skall dyrtidstillägg utgå även å sådan livränta. Dyrtidstillägg utgår jämväl å livränta, som utgives av arbetsgivare, vilken enligt gällande bestämmelser står självrisk. Dyrtidstillägg utgår däremot icke å livränta, som grundas på frivillig försäkring, samt ej heller å livränta till livräntetagare, vars invaliditetsgrad understiger 30 procent. Dyrtidstillägg å livränta fortfar att utgå utan hinder därav att livräntan för viss tid utbytes mot sjukpenning. (1 §.)

De lagar och författningar, som avses i 1 §, äro enligt 2 § följande: lagen den 5 juli 1901 (nr 39) angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete; förordningen den 18 juni 1909 (nr 89) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring; lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete; kungörelsen den 30 november 1917 (nr 832) angående särskilda bestämmelser i fråga om tillämpning av lagen om försäkring för olycksfall i arbete den 17 juni 1916 å arbetare, som användas till arbete för statens räkning; kungörelsen den 10 juni 1921 (nr 410) angående förhöjning av vissa till i statens tjänst skadade arbetare med flera av statsmedel utgående livräntor m. m.; förordningen den 1 juni 1923 (nr 138) angående ersättning av statsmedel för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig; kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 268) angående höjning av ersättning, som utgår jämlikt förordningen den 18 juni 1909 (nr 89) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring; förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring; lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar; förordningen den 24 mars 1938 (nr 102) om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt tvångsarbetare m. fl.; förordningen den 24 mars 1938 (nr 103) om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt fångar m. fl.; kungörelsen den 8 april 1938 (nr 112) angående viss tillämpning av 11 § lagen om försäkring för olycksfall i arbete beträffande livräntor till arbetare, som före år 1937 skadats i arbete för statens räkning; samt förordningen den 3 juni 1938 (nr 216) om livräntetillägg av statsmedel åt vissa livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

Dyrtidstillägg bestrides av statsmedel samt bestämmes och utgives av riksförsäkringsanstalten. Bolag, som avses i 4 § lagen om försäkring för olycksfall i arbete, åligger dock att samtidigt med utbetalning av livräntan förskottsvis utgiva dyrtidstillägg enligt förordningen å från bolaget utgående livräntor. (3 §.)

De bestämmelser i lag eller författning, som gälla beträffande livränta, varå dyrtidstillägg utgår enligt förordningen, skola i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet beträffande dyrtidstillägget. (4 §.)

De närmare föreskrifter, som, utöver vad förordningen innehåller, finnas erforderliga för förordningens tillämpning, meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av riks försäkringsanstalten. (5 §.)

Förordningen trädde i kraft den 1 januari 1942 och gäller till och med den 31 december 1943.

Enligt förordningen den 19 december 1941 (nr 943) angående dyrtidstilllägg å vissa förmåner enligt förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring gäller att, därest i anledning av olycksfall eller sjukdom, som efter ingången av år 1941 drabbat värnpliktig, sjukpenning eller livränta utgår jämlikt 1927 års förordning, å sådan förmån skall utgå dyrtidstilllägg, motsvarande 30 procent av förmånens belopp. Denna förordning trädde i kraft den 1 januari 1942 och förklarades skola gälla till och med den 31 december 1943.

På förslag i den proposition, nr 316, varigenom förslag till dessa båda förordningar framlades för 1941 års riksdag, medgav riksdagen därjämte, att Kungl. Maj:t finge åt värnpliktiga, som under tiden från och med den 1 september 1939 till 1940 års utgång drabbats av olycksfall eller sjukdom och som till följd därav vore berättigade till sjukpenning eller livränta enligt förordningen om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, för tiden från och med den 1 januari 1942 till och med den 31 december 1943 bevilja sådan dyrtidskompensation, att sammanlagt 30 procents dyrtidstilllägg å nämnda förmåner utginge.

Det genom nu förevarande proposition framlagda förslaget grundar sig på en skrivelse den 13 april 1942 från riks försäkringsanstalten till Kungl. Maj:t. Yttranden över denna skrivelse avgåvos av, bland andra, försäkringsrådet och statskontoret. Riks försäkringsanstalten har sedermera den 20 april 1943 gjort en ny framställning till Kungl. Maj:t i ämnet. Beträffande innehållet i nu omförmälda skrivelse och yttranden får utskottet hänvisa till sid. 8—11 i propositionen.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har i propositionen anfört:

»Å livräntor som utgå enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete och därmed sammanhörande eller jämförliga lagar och författningar utgivnas för närvarande dyrtidstilllägg av allmänna medel enligt grunder, som finnas närmare angivna i två den 19 december 1941 utfärdade förordningar (nr 942 och 943). Enligt den sistnämnda av dessa, som har avseende å värnpliktiga, utgå dyrtidstilllägg även å sjukpenningar. Båda förordningarna, åt vilka gavs två års giltighetstid, upphöra att gälla med utgången av innevarande år. Med hänsyn till rådande förhållanden synes det mig uppenbart, att bestämmelser om fortsatta dyrtidstilllägg böra utfärdas. De regler för dyrtidstilläggen, som hittills gällt, synas mig kunna i huvudsak bibehållas. I två hänseenden vill jag emellertid föreslå vissa jämkningar.

Av den redogörelse som i det föregående lämnats för riksförsäkringsanstaltens framställningar till Kungl. Maj:t torde framgå, att starka skäl tala för att särskilda bestämmelser skola gälla beträffande dyrtidstillägg å förmåner enligt 1909 och 1927 års militärsättningsförordningar. Riksdagen ställde sig vid de nu gällande dyrtidstilläggsförordningarnas tillkomst i viss mån förstående till motionsvis framställda önskemål i sådan riktning, ehuru de då icke ansågos böra föranleda ändring i den framlagda propositionen. På grundval av vad riksförsäkringsanstalten, med tillstyrkande av försäkringsrådet, anfört rörande ifrågavarande spörsmål, finner jag mig nu böra föreslå den huvudregeln, att dyrtidstillägg skall utgå å sjukhjälp, sjukpenning eller livränta enligt 1909 års militärsättningsförordning, 1925 års kungörelse angående höjning av ersättning enligt samma förordning och 1927 års militärsättningsförordning. Dyrtidstillägg å ersättningar enligt 1909 och 1925 års författningar samt, såvitt angår ersättning i anledning av skada eller sjukdom, som drabbat värnpliktig, 1927 års förordning, synas, jämväl i anslutning till vad riksförsäkringsanstalten föreslagit, böra utgå efter en procentsats, dubbelt så hög som den, vilken bestämmes beträffande ersättningar i andra fall, om vilka i förevarande sammanhang är fråga. Vidare finner jag mig böra föreslå, att — såsom redan gäller beträffande värnpliktiga, som efter den 31 augusti 1939 drabbats av olycksfall eller sjukdom — dyrtidstillägg till den skadade eller sjuke skall, om ersättning utgår enligt 1909 eller 1925 års författning eller till värnpliktig enligt 1927 års förordning, utgivas oberoende av om arbetsförmågan är nedsatt med minst tre tiondelar eller icke.

Innan jag närmare redogör för innebörden av ändringsförslagen må nämnas, att vissa jämkningar synas mig böra ske i fråga om procentsatserna för dyrtidstilläggen. Jag vill erinra därom, att beträffande livräntor i allmänhet dyrtidstillägg enligt gällande bestämmelser avpassats så, att livränta jämte dyrtidstillägg skall utgå med samma belopp, som tillkommer ny livräntetagare, vilken erhållit lönekompensation för inträdda prisstegringar. Då de stora arbetstagargrupperna enligt det s. k. ramavtalet i stort sett erhöllo kompensation för halva levnadskostnadsstegringen samt då denna vid tidpunkten för bestämmelsernas tillkomst utgjorde ungefär 30 procent, bestämdes den allmänna procentsatsen för dyrtidstillägg till 15. Beträffande storleken av de stora arbetstagargruppernas kompensation för levnadskostnadsstegringen är situationen nu i princip i stort sett oförändrad; levnadskostnadsstegringen har däremot förändrats och utgör nu, då socialstyrelsens levnadskostnadsindex med 1935 som basår från tidpunkten närmast före världskrigets utbrott stigit från 108 till 153, något över 40 procent. I enlighet med de principer, som lågo till grund för fastställandet av den nu gällande dyrtidstilläggsprocenten, vill jag föreslå, att dyrtidstillägg enligt huvudregeln skall utgå med 20 procent under förslagsvis de två närmaste åren. Beträffande dyrtidstillägg enligt 1909 års militärsättningsförordning samt enligt 1927 års militärsättningsförordning såvitt angår värnpliktiga bör dyrtidstilläggsprocenten i överensstämmelse härmed bestämmas till 40.

Jag återkommer nu till en redogörelse för den närmare innebörden i de

förslag till ändrade författningsbestämmelser, som jag ansett mig böra framlägga.

Beträffande fall, som bedömas enligt 1909 års militärsättningsförordning och den därmed sammanhörande 1925 års kungörelse, innebära gällande bestämmelser, att dyrtidstillägg utgår med 15 procent å livräntor till efterlevande och till invalider, vilkas invaliditetsgrad uppgår till minst 30 procent. Enligt departementsförslaget skulle dyrtidstillägget komma att utgöra 40 procent å såväl sjukhjälp som livräntor, oavsett graden av nedsättning i arbetsförmågan. — Beträffande fall, som bedömas enligt 1927 års militärsättningsförordning, innebära nu gällande bestämmelser i fråga om *värnplik-tiga*, att dyrtidstillägg utgår med 30 procent å sjukpenning eller livränta om ersättningen tillerkänts på grund av olycksfall som inträffat eller sjukdom som yppats efter den 31 augusti 1939. Har ersättningen tillerkänts på grund av olycksfall eller sjukdom före den 1 september 1939, utgör dyrtidstillägget 15 procent och utgår endast å livräntor till efterlevande och till invalider, vilkas invaliditetsgrad uppgår till minst 30 procent. Ändringsförslaget innebär, att ifrågavarande tidigare skadefall komma att helt jämställas med senare inträffade och att i samtliga fall dyrtidstillägg skall utgå med 40 procent. — I fråga om de *fast anställda* gäller, att dyrtidstillägg utgår med 15 procent å livräntor till efterlevande och till invalider, vilkas invaliditetsgrad utgör minst 30 procent, under förutsättning att olycksfallet inträffat eller sjukdomen yppats före ingången av år 1941. Den föreslagna ändringen innebär, att för dessa fall dyrtidstillägg med 20 procent skulle utgå jämväl å sjukpenning, dock endast om arbetsförmågan befunnits nedsatt med minst 30 procent.

Samtliga bestämmelser om dyrtidstillägg å sjukhjälp, sjukpenning och livränta synas med fördel kunna sammanföras i en enda författning. I enlighet härmed har inom socialdepartementet upprättats förslag till *förordning angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningsstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.* Utöver vad i det föregående anmärkts synes särskild motivering till bestämmelserna i denna författning icke erforderlig.»

Genom lag den 19 december 1941 vidtogs bl. a. den ändringen av 9 § i olycksfallsförsäkringslagen, att maximigränsen för den årliga arbetsinkomst, som skulle ligga till grund för beräkning av livränta, höjdes från 3,000 kronor till 3,900 kronor. Denna lag trädde i kraft den 1 januari 1942. I övergångsbestämmelserna stadgades, att ersättningsanspråk, som grundades å olycksfall, vilket inträffat före sistnämnda dag, skulle bedömas enligt äldre lag. Höjningen av beloppet motiverades av de löneförhöjningar, som ägt rum till följd av levnadskostnadernas stegring. Enligt förordningen den 19 december 1941 om dyrtidstillägg åt vissa livräntetagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m. utgår för åren 1942 och 1943 sådant dyrtidstillägg, som avses i förordningen, endast därest olycksfallet inträffat före den 1 januari 1941. I nu föreliggande proposition föreslås, att sistnämnda villkor skall gälla även beträffande dyrtidstillägg för åren 1944 och 1945. I motionen II: 446 påpekas, att de bestämmelser, för vilka nu redogjorts, missgynna en

Utskottet.

kategori av livräntetagare, nämligen sådana som drabbats av olycksfall under år 1941 och vid tiden för olycksfallet haft en inkomst av mer än 3,000 kronor. Motionärerna föreslå därför, att dyrtidstillägg skall utgå jämväl till livräntetagare, som drabbats av olycksfall under år 1941, eller, om detta yrkande icke kan bifallas, att sådana ändringar vidtagas i tillämpliga författningar, att det i motionen berörda syftet ernås.

En lagändring, som går ut på höjning av den i 9 § olycksfallsförsäkringslagen angivna maximigränsen, medför givetvis alltid, att livräntetagare, som drabbats av olycksfall den närmaste tiden före det lagändringen trätt i kraft och vid tiden för olycksfallet haft en inkomst som överstigit då gällande maximigräns, kommer i ett sämre läge vad olycksfallsersättningens realvärde beträffar än om olycksfallet inträffat efter lagändringens ikraftträdande. Denna följd av lagändringen läser emellertid svårigen kunna undvikas. Vid de höjningar av maximigränsen, som ägt rum genom lagändringar 1919 och 1926, hava inga åtgärder ansetts böra vidtagas för att undgå nu nämnda konsekvenser. I det av motionärerna påtalade fallet föreligger även en ojämnhet i förhållande till de livräntetagare, som drabbats av olycksfall före år 1941, enär dessa erhålla dyrtidstillägg å sina livräntor. Den årliga arbetsinkomst, som legat till grund för beräkning av livräntor i anledning av olycksfall, som inträffat efter utgången av år 1940, torde emellertid i regel hava stått i överensstämmelse med den efter krigsutbrottet höjda lönenivån, varför den fastställda livräntan innefattar även kompensation för levnadskostnadernas stegring. På grund av vad nu framhållits kan utskottet icke förorda någon ändring av det genom propositionen framlagda förslaget eller av någon gällande författning.

I övrigt har förslaget icke givit anledning till någon erinran från utskottets sida.

Med hänsyn till vad ovan anförts får utskottet hemställa,

- A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition; samt
- B. att motionen II: 446 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 juni 1943.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Norman, Linder, Olof Carlsson, Mannerskantz, Sten, Holstenson* och *Carl Eric Ericsson*;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, herrar *Olovson* i Västerås, *Hallagård, Hermansson**, *Holm*, fru *Johansson*, herrar *Larsson* i Östersund* och *Hagård*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.